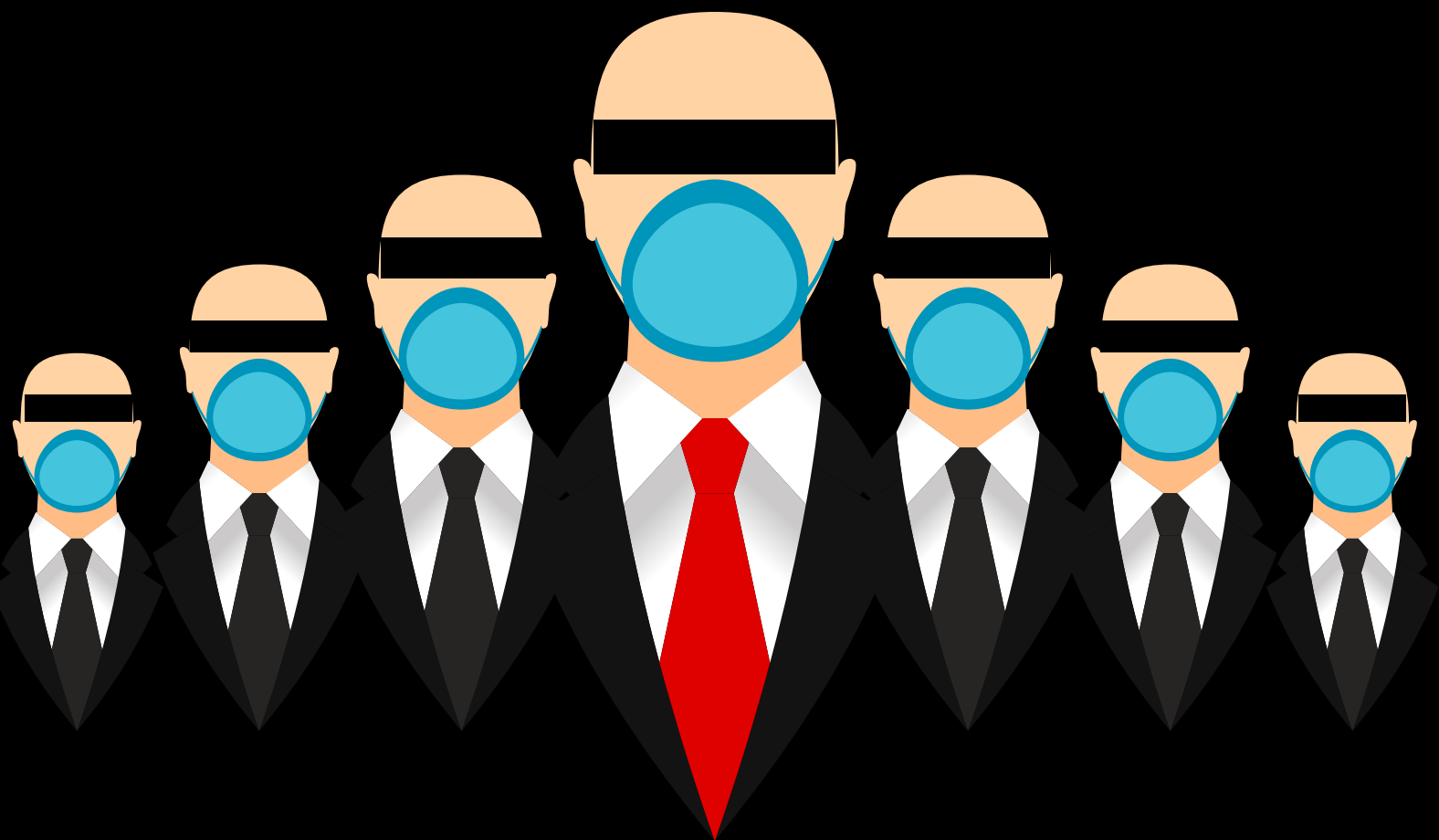




Fraude in crisistijd

In tijden van crisis is er meer fraude. Maar voor zover bekend in tijden van hoogconjunctuur ook. Zijn poortwachters kritisch genoeg op hun klanten als de omzet terugloopt? En verslapt de controle bij het werken op veilige afstand? "Het is gemakkelijker om de accountant om de tuin te leiden."

TEKST LEX VAN ALMELO BEELD VRHL, ANP / BART MAAT

"We weten nooit helemaal precies hoe veel fraude er is. We zien het topje van de ijsberg en wat daaronder zit niet. En als we een toename zien, komt dat dan omdat we meer zien, of dat er ook echt meer fraude is?", zegt Wim Huisman, hoogleraar criminologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Ondanks het gebrek aan betrouwbare cijfers suggereert Amerikaans onderzoek dat er zowel in een hoog- als in een laagconjunctuur meer fraude is. Huisman: "De verklaringen hiervoor verschillen. Bij hoogconjunctuur wordt er meer gefraudeerd uit *greed*, in crisistijd meer uit *need*."

Daarmee hebben we het over de top van de fraudedriehoek: motivatie of druk. Sommige ondernemers schuiven met omzet of goochelen met cijfers om de bestaande financiering overeind te houden, of om steun dan wel een bijzondere financiering te krijgen. Voor gratis overheidssteun heeft één op de tien bedrijven tijdens de coronacrisis een accountants-verklaring nodig. Het is de vraag wat de accountant doet als de klant hem of haar onder druk zet om het bijpunten van de cijfers goed te keuren, zodat het bedrijf kan overleven.

Gelegenheid

De minister van Financiën preekte bij de aankondiging van de steunmaatregelen al het en verdoemenis: bedrijven die "het gore lef hebben" misbruik te maken van de coronasteun krijgen de overheid achter zich aan. Alle ogen zijn gericht op Kwatta. Maar de aandacht die uitgaat naar corona-fraude kan niet worden besteed aan andere fraude. Alle toezichthouders en anti-fraudeautoriteiten wijzen in verklaringen, informatiebladen en rapporten op de risico's van corona-fraude. De FIU-Nederland verzoekt bij meldingen een speciale coronacode in te geven.

Kennelijk komt de zaak dan boven op de stapel. Een melding van banken heeft al geleid tot ontmaskering van fraude met nepmondkapjes - een klassieke vorm van fraude in een modern jasje - waarbij kon worden voorkomen dat zes ton van de miljoenenwinst werd doorgesluisd naar het buitenland. Nu klanten dankzij corona nog meer online zaken doen, lopen zij meer kans het slachtoffer te worden van *phishing*. Zo wordt met een Covid-19-smoes vaker gevraagd om in te loggen met bankgegevens. Het thuiswerken leidt ook tot een opleving van de zogenoemde ceo-fraude. Daarbij krijgt de financiële man (m/v) een e-mail van de baas met de vraag of hij tijd heeft om een spoedbetaling te doen. Al tijdens het 'pre-Covidium' werd de interim-cfo van bioscoopketen Pathé bedot met geraffineerde betalings-verzoeken. Omdat de registeraccountant óók gehoor gaf aan een tweede en derde verzoek heeft de rechter zijn arbeidscontract ontbonden. In 2017 werd een andere registeraccountant in business erin geluisd als penning-meester van een kamermuziekstichting. Het kwam hem bij de tuchtrechter op een waarschuwing te staan.

Minder controle

De gelegenheid voor fraude neemt nu bovendien toe omdat accountants, toezichthouders en belastingambtenaren thuis werken. "Door *social distancing* kunnen we bijvoorbeeld niet op bezoek bij ondernemers, zoals een bedrijfsbezoek en boekenonderzoek", stelt de Belastingdienst. Fysieke →

RODE VLAGGEN 2020

Tijdens een NBA-webinar over fraude is de nieuwe editie gelanceerd van 'Rode Vlaggen - Frauderisico's ontdekken en melden'.

Deze editie is uitgebreid met (tucht) rechtspraak uit 2018 en 2019, terwijl ook de informatie over en verwijzingen naar de regelgeving, leidraden en andere hulpmiddelen zijn geactualiseerd. Een pdf van deze uitgave is te downloaden via Accountant.nl. Fysieke exemplaren zijn (beperkt) verkrijgbaar op aanvraag via de NBA.





Het thuiswerken leidt tot een opleving van de zogenoemde ceo-fraude.

MEER FRAUDE IN CRISISTIJD

De gelegenheid maakt de dief. Managers zijn in crisistijd sneller bereid om fraude te plegen, bleek in 2009 al eens uit de jaarlijkse Global Fraud Survey van EY.

Liefst zeventig procent van de werknemers van grote Europese bedrijven gaf aan dat het management in magere tijden de regels wat minder nauw neemt als dat helpt om de onderneming draaiende te houden. Het onderzoek onder 2.200 werknemers van grote bedrijven in 22 landen liet zien dat de tolerantie ten opzichte van frauduleus gedrag tijdens een crisis toeneemt. Ook vermeldenswaard: 35 procent van de Nederlandse ondervraagden gaf destijds aan het geoorloofd te vinden om gebruik te maken van 'steekpenningen', zoals persoonlijke giften, entertainment, contante betalingen of het manipuleren van gegevens, om klanten en opdrachten binnen te slepen.

boekenonderzoeken worden uitgesteld en daardoor zijn de mogelijkheden voor toezicht en fraudebestrijding volgens de fiscus "beperkter". Maar, zo beklemtoont de woordvoerder, de Belastingdienst heeft "een breed scala aan instrumenten" om te zorgen dat er juist aangifte wordt gedaan en dat belastingen juist en volledig worden betaald. De dienst houdt ook toezicht op afstand "via geautomatiseerde systemen en door het kantoortoezicht". De opsporing van fraude, ondermijning en verduistering loopt zo veel mogelijk door, aldus de woordvoerder.

En hoe zit het met de accountants zelf? De helpdesk van de NBA heeft al verschillende vragen gehad over controle bij de klant, zegt Hugo van Campen. "Ik heb geen signalen gekregen van minder waarnemingen ter plaatse, maar ik vermoed wel dat het er minder zijn." Omdat accountants juist vanwege de continuïteit voldoende controle informatie moeten hebben, zijn zij ook innovatief, denkt Van Campen. "Er worden zelfs *drones* ingezet om voorraden te inventariseren." PwC meldt desgevraagd dat haar "accountants inmiddels ervaring hebben met het inzetten van drones bij inventarisaties van voorraden bij een klant". Hoe vaak de drone het luchtruim kiest, blijft onduidelijk. Maar volgens het kantoor kun je op afstand ook heel goed controleren door kunstmatig-intelligente *tools* in te zetten. Marcel Pheijffer, hoogleraar forensische accountancy (Nyenrode/Leiden) vreest dat de pakkans omlaag gaat door controle op afstand. "Het is dan gemakkelijker om de accountant om de tuin te leiden." Ook vreest hij dat de accountant minder aandacht heeft voor fraude, omdat



WAT WORDT VAN DE ACCOUNTANT VERWACHT IN CRISISTIJD?

De NBA HELPT-helptdesk krijgt veel vragen over de poortwachtersrol van de accountant en fraude tijdens de coronacrisis. Belangrijk is dat de accountant rolvast blijft vanuit de kernwaarden integriteit en vakbekwaamheid, aldus de NBA.

Zowel voor organisaties als de accountant geldt dat het handelen altijd eerlijk, ethisch en uitlegbaar moet zijn. De standaarden 240, 250 en 4410 zijn van toepassing; voor de uitwerking ervan heeft de NBA een fraudeprotocol opgesteld.

Accountants in business of interne accountants moeten bij het constateren van overtreding van wet- en regelgeving handelen op basis van de NOCLAR-regelgeving (*Non-Compliance with Laws And Regulations*). Dat geldt ook voor accountants die bij bedrijven in loondienst werkzaam zijn. Voor alle accountants geldt de poortwachtersfunctie. Accountants die zelfstandig of in accountantsorganisaties beroepsactiviteiten uitoefenen hebben een belangrijke poortwachtersfunctie in het kader van de Wwft, inclusief melding van mogelijk ongebruikelijke transacties bij FIU-Nederland (met aanduiding 'corona'). De Werkgroep Fraude van de NBA werkt aan een uitwerking van de impact van corona voor accountants en de frauderisicoanalyse voor organisaties en voor de interne en externe controles 2020. Meer info: nba.nl/helpt.

deze voorrang geeft aan continuïteitsproblemen en *goodwill impairment*. "Wordt er dan nog wel voldoende gekeken naar opbrengstverantwoording en zwarte uitbetalingen aan personeel?"

Rationalisatie

Covid-19 biedt gelegenheidsfraudeurs een opgelegd argument om misbruik van steunmaatregelen te rechtvaardigen: ik sta met mijn rug tegen de muur! Ik moet wel. Mijn concurrent doet het ook! Veel fraudeurs vinden altijd wel een reden om fraude te rechtvaardigen. Wim Huisman: "Je kunt álles rationaliseren, ook buiten de crisis. Fraudeurs zijn er vaak zo goed in om zichzelf te overtuigen dat zij ergens recht op hebben, dat zij anderen ook gemakkelijk voor de gek kunnen houden." Daaraan verandert de crisis weinig. Maar wanneer weet je als accountant of je voor de gek wordt gehouden? En wanneer je de klant kunt vertrouwen? Dat is uiteraard moeilijk te zeggen. Soms helpt het om naar ander gedrag van de klant te kijken. Fraudeurende ondernemers blijken het namelijk vaak ook privé niet zo nauw te nemen met de regels. Dus als de klant veel verkeersboetes krijgt en creatief ib-aangifte doet, kan dat reden zijn voor extra oplettendheid.

Witwassen

Eind april werd een peiling gehouden onder de vijfhonderd online bezoekers van het IFFC-webinar 'Nederland Moneyland'. Zeventig procent dacht dat de crisis meer kansen biedt aan witwassers. De crisis noopt ondernemers soms tot ongebruikelijke transacties en accountants moeten daar extra professioneel-kritisch tegenover staan. Zo kan het bevreemding wekken dat tijdelijk gesloten bedrijven geen omzetsdaling te zien geven en het aantal pinbetalingen constant blijft. Ook zou het tot gefronste wenkbrauwen moeten leiden als ondernemers de ontvangen coronasteun snel overmaken naar een buitenlandse rekening of steken in aandelen. Ondernemers in nood zijn kwetsbaarder voor financiële injecties van criminelen en overnames door louche partijen. Volgens de FIU-Nederland gebruikten criminelen in 2019 onder meer auto- en groentetransportbedrijven om geld wit te wassen. De FIU vestigt haar hoop op de poortwachters, van wie banken en accountants tot de belangrijkste behoren. Maar het thuiswerken komt de betrouwbaarheid van het klanten screenen en monitoren zeker niet ten goede. Daarbij komt het risico dat zakelijke dienstverleners vanwege de omzetsdaling wellicht de neiging hebben soepeler te kijken naar nieuwe klanten die achteraf kwaad in de zin bleken te hebben. Kortom: wees kritisch - crisis of geen crisis. ←